

Η διαφθορά και η χρησιμότητά της για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα

Η ηθική συναντά την εξουσία τόσο σε επίπεδο λόγου όσο και σε επίπεδο αρχών. Η συνάντηση αυτή συχνά γίνεται μοιραία. Σκοπός των σκέψεων αυτών δεν είναι να διερευνηθεί η αλήθεια του περί διαφθοράς λόγου. Ο περί διαφθοράς λόγος έχει αυτοτέλεια και ανεξάρτητη δυναμική. Σε καιρούς "ενδιαφέροντες", όπως η εποχή της παγκόσμιας επικράτησης του καπιταλισμού, της οργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων ή της κρίσης των χρηματιστηρίων της Ασίας, η ηθική, και ιδίως η ηθικοποίηση, αποτελεί σύνθημα, το άλλοθι για την απώλεια του "παραδείσου" για τους υποδεικνυόμενους ως διεφθαρμένους και την εγκατάσταση στα όμορφα λιβάδια του των ηθικών και διάφανων ατόμων και θεσμών. Η "ηθική" παίζει από την άποψη αυτή το ρόλο της "αλλαγής" στη δεκαετία του '80.

Ο λόγος περί ηθικής (ή διαφθοράς) δεν βάλλει όμως κατά συγκεκριμένων προσώπων και τάξεων, αλλά επικεντρώνει τα βέλη του εναντίων θεσμών και συστημάτων.

Όπως και στον Παράδεισο, είναι οι ισχυροί που καθορίζουν τους κανόνες της ηθικής. Οι εκάστοτε ισχυροί που αποφασίζουν για την αμαρτία ή τη διαφθορά. Σήμερα, μετά τους δικαστές, η οικονομική εξουσία και οι τραπεζίτες εξαγγέλλουν το τέλος της διαφθοράς. Μήπως και το τέλος του Κυρίαρχου Κράτους;¹

Κατ' αυτό ο σύγχρονος λόγος περί διαφθοράς είναι εξόχως ενδιαφέρων. Αν άλλοτε η ηθική των ατόμων και των κοινωνιών αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής και παρέμβασης των θρησκειών, σήμερα ο λόγος περί του ηθικού και του ορθού ανήκει στην οικονομική εξουσία, τη γνησιότερη μορφή σύγχρονης εξουσίας. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF)² αποτελεί μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα ³ και τον ΟΟΣΑ το κέντρο της διεθνούς διπλωματίας ⁴ και του ελέγχου των κρατών- μελών τους. Παντρεύοντας την οικονομία, τη διεθνή διπλωματία και τον έλεγχο των ΗΠΑ επέτυχαν ένα αποτελεσματικότερο κράμα. Είναι κοινότοπο να δηλώνει κανείς ότι οι πόλεμοι πλέον διεξάγονται στους διαδρόμους των ανωτέρω οργανισμών ⁵. Στους ίδιους διαδρόμους εγκαθιδρύονται και οι κανόνες του παιχνιδιού της ειρήνης. Ήδη ο ΟΟΣΑ υπερασπιζόμενος την ελευθερία της επενδυτικής ανάπτυξης και της διεθνούς μεταφοράς των κεφαλαίων, θέσπισε διεθνή συνθήκη για την καταπολέμηση της διαφθοράς των δημοσίων υπαλλήλων στην αλλοδαπή κατά τις διεθνείς συναλλαγές, η οποία υπογράφηκε στο Παρίσι στις 17/12/1997 ⁶. Στις 23/4/1998 το Συμβούλιο του ΟΟΣΑ υιοθέτησε σειρά αρχών οι οποίες συνιστώνται στις χώρες- μέλη για να διασφαλίσουν την καλή λειτουργία των θεσμών καθώς και ένα σύστημα για την προώθηση της ηθικής συμπεριφοράς των δημοσίων υπηρεσιών ⁷. Με τον τρόπο αυτό ο ΟΟΣΑ απέκτησε σαφή θέση στα δρώμενα των κυρίαρχων κρατών εφόσον καθόρισε ακόμη και την ποινολόγηση της τοπικής εξουσίας. Η Διεθνής Τράπεζα έχει ιδρύσει εξειδικευμένο κέντρο εναντίον της διαφθοράς ("Anti- Corruption Knowledge Center"). Οι Επιτροπές Διαφάνειας δημιουργούνται σε όλες τις χώρες με ταχύτατους ρυθμούς και προωθούν το αίτημα της ηθικής του Κράτους και του ελέγχου της.

Κατά συνέπεια, όπως φαίνεται, φορέας της σύγχρονης διεθνούς ηθικής και του σύγχρονου λόγου περί ηθικής καταλήγουν να είναι οι ανωτέρω οργανισμοί ή οι εκπρόσωποί τους. Σ' αυτούς ανήκει και το προνόμιο της καταγγελίας της διαφθοράς για την εδραίωση της ηθικής "τάξης των πραγμάτων". Οι σύγχρονοι ιεροκήρυκες φορούν γκριζα κοστούμια. Φέρουν την προσωπική τους εντιμότητα ως τίτλο που τους απονέμει η ίδια τους η εξουσία. Πόσο συχνά, τάχα, ακούγεται τελευταία ότι ο Χ ή ο Ψ είναι "έντιμος"; Πόσο συχνά τα τελευταία χρόνια

δεν επιλέγεται κάποιος σε θέση εξουσίας με κριτήριο την προσωπική του "ηθική" και "εντιμότητα"; Να που το αυτόνοτο έγινε το ζητούμενο!

Σήμερα, λοιπόν, ο λόγος περί ηθικής ανήκει στην Παγκόσμια Τράπεζα, στο Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου (WTO) ή στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Με τον τρόπο αυτό οι σοβαροί αυτοί διεθνείς οργανισμοί επεμβαίνουν δραστικά στην εξυγίανση των διαφόρων χωρών, στην ηθική εξυγίανση των κυρίαρχων κρατών- μελών τους και κατακεραυνώνουν από το διεθνή άμβωνα τους δημόσιους λειτουργούς συλλήβδην. Νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία οφείλουν να τηρούν τις recommendations που εκδίδονται, να ελέγχονται από Επιτροπές Διαφάνειας, να δηλώνουν προς τους Εισαγγελείς τα εισοδήματά τους και να αμφισβητούνται παντάπασι ως προς τη νομιμότητα και τη νομιμοποίησή τους.

Ενήμερη περί των εξελίξεων στο διεθνή χώρο [8](#), η Ελλάδα σπεύδει να κατασκευάσει νομοθετήματα ηθικοποίησης του Κράτους [9](#), των δημοσίων συμβάσεων και των δημοσίων λειτουργιών. Δημιουργεί μια Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας η οποία εισηγείται νομοθετήματα και μέτρα. Αναθέτει στο Ελεγκτικό Συνέδριο τον έλεγχο της σύναψης δημοσίων συμβάσεων από ένα ποσό και πάνω. Υποχρεώνει τους δημοσίους υπαλλήλους σε δήλωση πόθεν έσχες. Το Συνήγορο του Πολίτη τον υιοθετεί με τυμπανοκρουσίες και ο λόγος περί ηθικής γίνεται πολιτικός. Ανάλογα επιδιώκει να ηθικοποιήσει και το Σύνταγμα [10](#).

Ο δυτικός κόσμος ανακάλυψε ξαφνικά την ανηθικότητα της προηγούμενης γενιάς εξουσίας και την κατήγγειλε περίτρανα. Ο περί διαφθοράς λόγος επιταχύνει βέβαια τη διαδικασία της ιστορικής λήθης. Η κατάκτηση της εξουσίας θα περάσει από την καθύβριση και την ανατροπή των εκάστοτε "διαπλεκομένων" (του τόσο ακαλαίσθητου αυτού νεολογισμού) με σκοπό την εγκαθίδρυση της επόμενης γενιάς ισχυρών, των νέων, εντίμων, νεμομένων το μερίδιο της εξουσίας. Η σύγχρονη μορφή κοινωνικής ανατροπής είναι η περί διαφθοράς καταγγελία που εκκινεί από θεσμούς ή πρόσωπα, ικανά για κάποιους λόγους να γίνουν πιστευτά. Έτσι ο διεθνής λόγος περί διαφθοράς αποκτά και εντοπιότητα. Υιοθετείται με ζέση από το πολιτικό λεξιλόγιο, αποτελεί αντικείμενο της νομοθεσίας ή της νομοθετικής πρωτοβουλίας και διανθίζει τον πολιτικό βίο, έτσι ώστε η Glasnost (μιας άλλης εποχής και κάποιων άλλων κοινωνικών δεδομένων), αφού επιβοήθησε την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, να επιβοηθήσει αργά αλλά σταθερά το πρότυπο του κυρίαρχου Κράτους, που τόσο αγάπησε ο Διαφωτισμός [11](#).

Η διαφθορά στη δεκαετία του '80

Οι δικαστηριακές καθάρσεις

Η επικαιρότητα του αιτήματος περί ηθικής στα τέλη του 20ού αιώνα κατέστη μέγιστη ήδη από την προηγούμενη δεκαετία, η οποία υπήρξε διεθνώς η περίοδος δικαστικών καθάρσεων του συστήματος. Η υπόθεση "καθαρά χέρια" ανετέθη στους δικαστές αρχικώς με μοναδική, ίσως, σημαντική συνέπεια την άνοδο των μισθών τους. Το φαινόμενο είναι γνωστό στην ελληνική πραγματικότητα. Και το "βρώμικο '89" ακόμη θυμίζει πώς κρύφτηκε από τα μάτια μας η κρίσιμη ιστορική περίοδος του τέλους του Υπαρκτού Σοσιαλισμού και πώς επετράπει στον τότε Πρωθυπουργό να κυβερνά σταθερά και αδιατάρακτα μέχρι το θάνατό του, ώστε να καταδείξει ότι είναι αθώος. Η "κάθαρση" ως αντιπολιτευτικό αίτημα πέτυχε να στήσει μια προσωρινότατη κυβέρνηση με 151 βουλευτές, η οποία έπεσε με αφορμή σκάνδαλο.

Η περίοδος των δικαστών πέρασε ανεπιστρεπτή, καθώς τόσο διεθνώς όσο και στη Ελλάδα, κρίθηκε ασύμφορη, αφού προσέδιδε δύναμη σε ένα σώμα (το δικαστικό) που ανέπτυσσε ανεξέλεγκτες τάσεις. Σήμερα, η κάθαρση ανατίθεται σε επιτροπές της διοίκησης, στον

Συνήγορο του Πολίτη ή στο Ελεγκτικό Συνέδριο ή εν γένει ανατίθεται στην πολιτική εξουσία σε τοπικό επίπεδο. Ακόμη περισσότερο συνιστάται για τη βελτίωση της διοίκησης να ανατίθεται σε managers και τραπεζίτες, οι οποίοι εκφράζουν την αισιοδοξία της οικονομίας [12](#). Σε διεθνές επίπεδο, ανατίθεται σε διεθνή Fora με εξουσία να παρεμβαίνουν στις τοπικές αγορές [13](#).

Η ηθική οργανώνεται και θεσμοθετείται με τη διασταύρωση τόσων επιτροπών, που η ατομική ευθύνη εξαφανίζεται ολοκληρωτικά. Και τούτο διότι εμπιστεύεται κανείς περισσότερο την ηθική της ομάδας, της Επιτροπής και της απρόσωπης εξουσίας παρά την ηθική των ατόμων. Είναι παράξενο.

Η ηθική του προσώπου, η ηθική που τόσο αποφασιστικά εγκαθιδρύεται στην κοινωνία της ετερότητας του ανόμοιου, η ηθική για την οποία σεμνύνεται το τέλος του 20ού αιώνα, αυτή του "Καπνού" και της "Κόκκινης Ταινίας", είναι απόλυτα αδιάφορη για την εξουσία. Η ηθική είναι χρήσιμη ως πολιτικό άλλοθι. Το ίδιο και η διαφθορά. Αλλά τούτο είχε επισημανθεί εγκαίρως από τον Ντε Σαντ στην προσέγγιση της δημοκρατίας και της ανατροπής.

Η διαφθορά στη δεκαετία του '90 Η θεσμοθέτηση της Ηθικής

Η προηγούμενη δεκαετία έκλεισε με συνέδρια που μελετούσαν τη διαφθορά διεθνώς. Το πρόβλημα του Κράτους των Δικαστών επανήλθε στην επικαιρότητα. Η παρούσα δεκαετία έκανε την ηθική προϊόν κυβερνητικής δράσης. Η εξουσία καταγγέλλει τη διάβρωσή της και τη διαφθορά. Ο αιώνας ολοκληρώνεται με θεσμοθετημένη την ηθική τάξη κατά της διαφθοράς. Έτσι η ηθική και ο νόμος ταυτίζονται σε ένα ενιαίο κανονιστικό σύστημα. Η διαφθορά εξοστρακίζεται των κειμένων και τα κείμενα εκφράζουν την ηθική της νέας τάξης εξουσίας. Όπως στα νομοθετήματα της δεκαετίας του '80 η περί σοσιαλισμού ορολογία κοσμούσε διακηρυκτικά κάθε παράγραφο, στα νομοθετήματα της δεκαετίας του '90 όροι όπως "ανεξάρτητη", "διαφάνεια", "ηθικοποίηση", "αδιάφθορος" χάνουν προκλητικά το νόημά τους, αφού κατατείνουν στο να θεσμοθετούν επιτροπές και να δικαιολογούν νέους πολιτικούς ρόλους. Παράλληλα αποδυναμώνουν τα παραδοσιακά όργανα και το μοντέλο της γνωστής διάκρισης των λειτουργιών του Κράτους.

Κανείς φυσικά δεν πιστεύει τα κείμενα. Αλλά ο καθένας δικαιούται να σκέπτεται και να αναρωτιέται πάνω σε ποια ιδεολογική βάση θεμελιώθηκε η τόση ηθική. Οι ιδεολογικοί ταγόν των συστημάτων που εξέφρασαν τα μεταπολεμικά ιδεώδη κατηγορήθηκαν, όλοι ανεξαιρέτως, για ανηθικότητα. Οι διανοούμενοι κρίθηκαν σύσσωμοι ως διεφθαρμένοι. Η κριτική εκτοξεύθηκε προς κάθε κατεύθυνση ανάληκτη. Τα μέσα προσέδωσαν την αναγκαία μαζικότητα και όλοι επέτυχαν να κηλιδωθούν, έστω και για λίγα δευτερόλεπτα. Ακόμη και τα οικολογικά κινήματα, τα φιλόπτωχα ταμεία και οι ανθρωπιστικοί φορείς δηλώθηκαν ως καταχραστές ή με κάποιο τρόπο ως διεφθαρμένοι. Οι καπνιστές διώχθηκαν, η απόλαυση τιμωρήθηκε με δίαιτες και φοβερές αρρώστιες. Με τις απορίες αναπάντητες, ο νομοθέτης σπεύδει να μας καθησυχάσει με τη διακήρυξη της απαξίας της διαφθοράς.

Τάχα γιατί ;

Οι πρωταίτιοι της αδιάφθορης κοινωνίας

Εν όψει αυτών η Παγκόσμια Τράπεζα ξεκίνησε την εκστρατεία κατά της διαφθοράς. Η αντιπρόεδρος της Ζαν-Μισέλ Σεγερινό δήλωσε ότι: "Η έννοια της διαφθοράς είναι σαν αυτή της αλήθειας. Δεν υπάρχουν αντικειμενικές στατιστικές". Εξόχως μεταφυσική δήλωση [14](#)!

Η Παγκόσμια Τράπεζα άρχισε πριν από καιρό να εφαρμόζει ειδικό πρόγραμμα κατά της διαφθοράς σύμφωνα με σχετικές δηλώσεις του Προέδρου της Τζέιμς Βόλφενσον στην ετήσια διάσκεψη της Παγκόσμιας Τράπεζας (ΠΤ) και του ΔΝΤ. Η Τράπεζα ακολουθεί πλέον αυστηρότερες τακτικές προμήθειας και διστάζει να δραστηριοποιηθεί σε περιοχές όπου υπάρχει οποιαδήποτε υπόνοια διαφθοράς. Διεξάγει αιφνιδιαστικούς ελέγχους και καλεί τις κυβερνήσεις των χωρών να διεξάγουν εργώδεις έρευνες ώστε να μη διαπιστωθεί ίχνος διαφθοράς στην ολοκλήρωση των προγραμμάτων της ΠΤ.

Κατά τον ορισμό της ΠΤ, διαφθορά σημαίνει κακή χρήση των δημοσίων αξιωμάτων με στόχο τον προσπορισμό ατομικού κέρδους και, όπως αναφέρεται, ανθεί εκεί όπου οι κυβερνήσεις έχουν μεγάλη δύναμη, οι μισθοί των υπαλλήλων στο δημόσιο τομέα είναι χαμηλοί, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί ατελείς και ταυτόχρονα υπάρχουν πλούσιες εταιρείες και ιδιώτες πρόθυμοι να πληρώσουν μίζες [15](#).

Το φαινόμενο δεν είναι πρόσφατο. Οι διοικήσεις και τα πρόσωπα διαφθείρονται είτε με ένα πινάκιο φακής είτε με ακριβότερο τίμημα. Καθείς έχει την τιμή του. Ποια αίτια ώθησαν όμως την ΠΤ να προχωρήσει σε τέτοιες δημόσιες καταγγελίες κανείς δεν δύναται να διαβεβαιώσει. Ίσως για να οδηγήσει στη συντόμευση της ανατροπής της συγκεκριμένης ισχυρής τάξης. Ίσως για να επιτρέψει την αποτελεσματικότερη επιβολή της. Ίσως για να επιτύχει την αμεσότερη πολιτική λήθη, τώρα μάλιστα που οι καιροί και οι καταστάσεις εξελίσσονται ταχύτερα. Είναι γεγονός ότι η σύγχρονη δυτική δημοκρατία στήθηκε με συμμετοχή στην εξουσία πλήθους μικροαστών. Η "κόρη του μπακάλη" και ο "γιος του φούρναρη" στη Μεγάλη Βρετανία και στη Γαλλία κάθισαν σε θώκους που τους προσέφερε η μεταπολεμική κοινωνία απλόχερα, ως δημοκρατική κατάκτηση. Δεν είχαν όμως το χρόνο να ανατρέψουν τους φόβους και τις αδυναμίες της καταγωγής τους. Η συμμετοχή στην εξουσία δεν απαλύνει τις μνήμες του μικροαστού.

Η υπόθεση της διαφθοράς στην Ελλάδα τις παραμονές του Millenium

Η Ελλάδα, σε σχέση με το αντικείμενο των δημοσίων συμβάσεων, περιορίστηκε στη δεκαετία του '80 να υιοθετήσει το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να κατοχυρώσει τη διαφάνεια μέσα από το σύστημα των Κοινοτικών Οδηγιών. Το σύστημα των διαγωνισμών που θεσπίστηκε όμως φαίνεται ότι δεν κρίθηκε αρκετό για την κατοχύρωση των κανόνων του παιχνιδιού στις δημόσιες συμβάσεις. Η πολιτική καταγγελία για τα "διαπλεκόμενα" της αντιπολίτευσης και οι συνεχείς αντιδράσεις των διεθνών κυρίως οίκων, που θεώρησαν εαυτούς αδικημένους στην κατανομή της πίτας των σχετικών "πακέτων", εγκαθίδρυσαν ένα αίτημα για περισσότερη διαφάνεια και ηθική στις δημόσιες συμβάσεις. Οι λόγοι που επέβαλαν την προώθηση του σχετικού αιτήματος είναι προφανώς η συμμόρφωση της Ελλάδας στο αίτημα των διεθνών ταγών της ηθικής. Πρόσφατη εγκύκλιος θυμίζει στους δημοσίους υπαλλήλους το αίτημα του ΟΟΣΑ και τους καλεί σε εγρήγορση.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του 1997, κατά την εισήγηση του Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου κ. Σ. Κοσμίδη, που εγκρίθηκε ομόφωνα από τους υπουργούς, αποφασίστηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο η καθιέρωση νέου τρόπου ανάθεσης των προμηθειών και των δημοσίων έργων. Ένα νομοσχέδιο και μία επιτροπή θα αναλάμβαναν να προωθήσουν το έργο της ηθικοποίησης του κράτους, αφού, όπως δήλωσε ο Πρωθυπουργός: "Η κυβέρνηση δεν έχει και δεν θέλει να κρύψει τίποτα". [16](#) Εξάλλου, ιδιαίτερη μνεία έγινε, κατά τη σχετική συνεδρίαση, στο πλαίσιο που θα ισχύσει για τις προμήθειες και τα έργα τα οποία θα εκτελεστούν από το φορέα που θα επιλεγεί για το 2004. Ήδη, εξάλλου, στο άρθρο 3 του ν. 2576/98 "Βελτίωση διαδικασιών για την ανάθεση της κατασκευής των δημοσίων έργων και

άλλες διατάξεις" προβλέφθηκε η δήλωση περιουσιακής κατάστασης στον Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου για δημοσίους υπαλλήλους και άλλα πρόσωπα που συνδέονται με την ανάθεση δημοσίων έργων. [17](#)

Σήμερα πληροφορούμεθα ότι η Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας έβαλε βαθιά το νυστέρι στις "επτά πληγές των δημοσίων έργων" με πολυσέλιδο Υπόμνημα που κατέθεσε στη Βουλή [18](#). Η Επιτροπή προέβη σε έξι προτάσεις κατά τα ίδια δημοσιεύματα και εισηγήθηκε σαρωτικές αλλαγές.

Ο λόγος περί διαφθοράς στην Ελλάδα ηχεί εντονότατα και μάλιστα σε περιόδους προγραμματικών συμφωνιών και αναθέσεων έργων με εξαιρετικές συνθήκες δημοπράτησης, όπως έγινε μέχρι τη λήξη του 1997 για τους εξαιρούμενους τομείς της οδηγίας 93/38/ΕΟΚ ή για τις συμβάσεις υπηρεσιών της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ. Ακόμη περισσότερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το φαινόμενο μετά από πολυετή παραμονή στην εξουσία του ίδιου κόμματος, χωρίς μάλιστα σοβαρή προοπτική να την εγκαταλείψει. Πρόκειται δηλαδή για θεσμοθέτηση του εξαγνισμού έναντι της ίδιας τάξης ανθρώπων, της ίδιας ομάδας εξουσίας, της ίδιας γενιάς που ονειρευόταν συλλογικά λίγα χρόνια πίσω.

Ο περί ηθικής διάλογος άγγιξε και τη συζητούμενη συνταγματική αναθεώρηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι και στην Ελλάδα ο περί ηθικής/ανηθικότητας λόγος άνησε επί σοσιαλισμού. Σήμερα συζητώντας την αναθεώρηση του Συντάγματος από το ΠΑΣΟΚ μένει η γεύση ότι θα πρόκειται για μια επί το ηθικότερον αναθεώρηση. Η Νέα Δημοκρατία ως συντακτική εξουσία το 1975 έγραψε ένα Σύνταγμα όπου η ηθική αυτή καθ'εαυτή απουσιάζει. Η Νέα Δημοκρατία το 1975 μπορούσε να εκφραστεί με το λόγο της ισχυρής μεγαλοαστικής μεταπολεμικής νεοελληνικής τάξης, η οποία κυριαρχήθηκε από τον ορθολογισμό και το φιλελευθερισμό. Μιας τάξης που, το δίχως άλλο, δεν μεριμνούσε το μάλλον για την ηθική και δεν ενδιαφερόταν για την πολιτική διαφθορά. Σήμερα με σοσιαλιστική πολυετή διακυβέρνηση συμβαίνει σε κάθε μας νόμο η ηθική να πασπαλίζει την πραγματικότητα, είτε δημιουργώντας σώματα αδιαφθόρων είτε τιμωρώντας τους ανήθικους με κάθε είδους πρόστιμα, φορολογία, και απαγορεύσεις. Τούτο βέβαια δεν εμπόδισε ούτε τα Έργα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας να εξαιρεθούν από τις συνήθεις διαδικασίες ανάθεσης ούτε τα Έργα των Ολυμπιάδας του 2004, σύμφωνα με την υφιστάμενη νομοθεσία, να υπαχθούν στο καθεστώς κάποιων μη υφιστάμενων προς το παρόν κανονισμών που θα ισχύσουν ειδικά και μόνον γι' αυτήν [19](#). Μα ποιος είπε, αλήθεια, ότι στοιχείο της ηθικής δεν είναι και η υποκρισία;

Η χρησιμότητα της διαφθοράς για τον νέο αιώνα

Η διαφθορά ενισχύει τους μηχανισμούς της λήθης. Όπως καθετί που προκαλεί οδύνη και ντροπή, ο διεφθαρμένος άνθρωπος, ο διεφθαρμένος λόγος, η διεφθαρμένη σκέψη λησμονιούνται και καταχωνιάζονται ξεδιάντροπα στη συλλογική ντροπή [20](#). Οι λαοί των δυτικών δημοκρατιών περνούν στον 21ο αιώνα με το νέο προπατορικό αμάρτημα να τους βαραίνει. Τη διαφθορά της δημοκρατίας και των εκφραστών της. Τη διαφθορά των μεταπολεμικών ιδεωδών και των σοσιαλιστικών ιδεών. Τα διαμάντια του Μποκάσα θα βαραίνουν τους δυτικούς αστούς περισσότερο από την επαναστατική καρμανιόλα. Η αδιάφθορη Παγκόσμια Τράπεζα θα ορίσει τους κανόνες της ηθικής του μέλλοντος. Μαζί και τους κανόνες της λησμονιάς [21](#).

Η ενωμένη Γερμανία θα λησμονήσει το χιτλερικό της πατέρα και θα επιτρέψει στα τέκνα της να αποενοχοποιηθούν. Το σοβιετικό καθεστώς μεταλλάχθηκε με τόση ευκολία, που οι ήρωες

της εφηβείας μας στέκουν απορημένοι. Ο πλέον αιματοβαμμένος αιώνας της ιστορίας πρέπει να βρει διεξόδους. Σε άλλες εποχές αρκούσε η επονομασία σε "Μεγάλο" για να καταστήσει έναν ηγεμόνα ιστορικά ανεπίληπτο. Σήμερα η ισχύς των μέσων δεν διευκολύνει την κατασκευή Μεγάλων για περισσότερο από πέντε λεπτά. Επιτρέπει όμως, και μάλιστα επιζητά, το σκάνδαλο και την καταδίκη του. Για τον ίδιο περίπου σκοπό.

Τούτο όμως που διαλανθάνει του περί διαφθοράς λόγου είναι ο εθισμός. Οι κραυγές δεν είναι πλέον αποτελεσματικές. Οι καταγγελίες δεν ακούγονται ως εύλογες. Την Παγκόσμια Τράπεζα κανείς δεν θα την ακούσει με προσοχή διότι όλοι γνωρίζουν ότι μετέρχεται των ιδίων μέσων και ότι πάντως κανείς δεν την έχρισε ταγό ηθικής. Δεν έχει εξ αυτού του λόγου νομιμοποιηθεί στη συνείδηση των λαών και των αγορών. Και στο σημείο αυτό ξεγυμνώνεται η ηθική εφόσον έχει μοναδική αντιπρόταση στη διαφθορά των κρατών τον ανταγωνισμό και τις αγορές.

Η επιβίωση της γνωστής δημοκρατίας με προεξάρχουσα την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και των ατομικών δικαιωμάτων εξαρτάται εν πολλοίς από την αντίδρασή της στις σειρήνες της ηθικοποίησής της.

...και τούτα ενώ ιδρύεται ο γνησιότερος μοραλισμός της ιστορίας;

"Η ελευθερία είναι ρήξη" αναφέρει ένας από τους περισσότερο υμνηθέντες διεφθαρμένους της Ευρώπης. [22](#) Τη ρήξη με το παρελθόν που δεν πρόκαμε να παλαιώσει επιχειρεί ο λόγος περί διαφθοράς ώστε να επιταχύνει τη νέα τάξη πραγμάτων.

Όσα θα κατάφερνε κάποτε μια επανάσταση ή μια βαθιά κοινωνική αλλαγή, όσα θα σάρωνε ένας πόλεμος, καλείται να ρυθμίσει ο θεσμικός λόγος περί διαφθοράς. Της διαφθοράς των άλλων. Η στάση αυτή δεν είναι πρωτόγνωρη. Συναντάται και επαναλαμβάνεται.

Τούτο ενώ η ηθική (η άλλη ηθική, των ιδιωτών, των προσώπων) αποτελεί αντικείμενο σκέψης και έμπνευσης για μια συνεχώς διευρυνόμενη ομάδα πληθυσμού, η οποία έχει το χαρακτηριστικό ότι να προέρχεται από τάξεις εξουσίας, αν και βέβαια δεν εκφράζει τη μικροαστική αντίληψη περί ηθικής. Η αριστοκρατία που επιβλήθηκε από τη συγκυρία και η οποία εκφράζει την προοδευτικότητα στις μέρες μας έχει χαρακτήρα διεθνή και δεν ψιθυρίζει πλέον. Ο νεομοραλισμός της ανατροπής βρήκε πλειάδα αμοράλ αριστοκρατών να προσεγγίσουν τρυφερά τη ρήξη της ελευθερίας. Αυτοί οι ανήθικοι έχουν κάποια ψελλίσματα να αντιπροτάξουν στην παντοδυναμία των αγορών. "Un autre monde est possible", τραυλίζει η αναδυόμενη ιδεολογία των πληβείων της σκέψης.

Από τον Γούντι Άλλεν, στον Κισλόφσκυ ή τον Πολ Όστερ, το σινεμά ηγείται και οι σύγχρονοι θεωρητικοί αναλύουν τη "διαφορετικότητα", την ανοχή και την επιείκεια, ως πολιτικές αρετές. Είναι και αυτό χαρακτηριστικό της ίδιας ιστορικής συγκυρίας. Ανάλογα με τον Ντε Σαντ την εποχή της κυριαρχίας των αρχών του Διαφωτισμού, οι σύγχρονοι ανήθικοι μοραλιστές παρεμβαίνουν στα πολιτικά δρώμενα ορίζοντας τα όρια της παρέμβασης της εξουσίας.

Η πιο πάνω τάση όμως δεν θίγει κατά το ελάχιστο τη χρησιμότητα του λόγου περί διαφθοράς και τις ηθικές κραυγές των διακηρυγμένων φορέων της σύγχρονης ηθικής τάξης: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα.

Η αλλαγή του αιώνα θα πρέπει να ζυγιάσει την εξουσία και να επιδιώξει, όσο το αντέχει, να τη διατηρήσει ακέραιη διά μέσου συμβολικών εξοστρακισμών. Είναι τάχα τυχαίο το γεγονός ότι οι μεγάλες βουτιές του χρηματιστηρίου ξεκινούν από τις χώρες εκείνες που το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο καταγγέλλει ως διεφθαρμένες.

Η ηθική του 21ου αιώνα είναι υπόθεση της εξουσίας. Είτε πρόκειται για την πολιτική ηθική τάξη, που εξωθεί στην ανατροπή την καθεστηκυία τάξη, είτε για την ιδιωτική ηθική, που δημιουργεί τη νέα κάστα διανοούμενης αριστοκρατίας, η ηθική συνδέεται άμεσα με την άσκηση της εξουσίας και τη χαρακτηρίζει.

Το αίτημα της διαφάνειας ενίσχυσε αποτελεσματικά την πτώση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού και επέβαλε το τέλος του ψυχρού πολέμου. Η παντοδυναμία των ΗΠΑ εγκαθιδρύεται παγκοσμίως και, εν όψει αυτής της συνολικής παγκοσμιοποίησης, αρχή γίνεται από την αποκάθαρση των ευρωπαϊκών θεσμών. Οι Επίτροποι όλοι στο σκαμνί. Οι Κοινοτικές Οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις άχρηστες. Ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου κάνει τη δική του διεθνή πρόταση για την ηθικοποίηση των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων. Η Ευρώπη θυμάται ακόμη ότι υπάρχουν κυρίαρχα κράτη. Θυμάται ακόμη τα Συντάγματα και τις αρχές του Διαφωτισμού, ίσως γιατί ακόμη έχει νωπές της μνήμες των πολέμων, ίσως γιατί ζουν στο σώμα της πολλοί και διαφορετικοί λαοί. Η Ευρώπη ανθίσταται στην απόλυτη παγκοσμιοποίηση με τα εργαλεία της ιστορίας της. Ιδού η χρησιμότητα της διαφθοράς. Η αποκάθαρσή της από τη διαφθορά, που άνθησε στο σώμα αυτό λόγω ίσως και της υπερβολικής δημοκρατίας, θα σημάνει άραγε εκτός από την επικράτηση της νέας τάξης πραγμάτων και το τέλος των κυρίαρχων κρατών [23](#);

Η αμφισβήτηση της ηθικής των θεσμών θα οδηγήσει και στην αντικατάστασή τους; Ή μήπως και στη συνολική τους αναίρεση;

Την απάντηση θα δώσει ο νικητής της τελικής επικράτησης στον πόλεμο διαφθοράς και αγορών. Διαφθοράς ή διαφοράς;

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Αναλυτική βιβλιογραφία για το ζήτημα της διαφθοράς βλ. στη βάση δεδομένων του Anti-Corruption Knowledge Center στη διεύθυνση <http://www.worldbank.org/html/extldr/anticorruption>.
2. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) με αναλυτικές πληροφορίες θα βρείτε στο web, στη διεύθυνση <http://www.imf.org>.
3. Noam Chomsky, Παλιές και Νέες τάξεις πραγμάτων, Εκδόσεις Νέα Σύνορα- Λιβάνη 1996, σ. 272, 280, 300 επ.
4. Προφανώς στα ως άνω Όργανα και Φορείς δεν συγκαταλέγεται η Επιτροπή της ΕΕ, η οποία συνεχώς και σταθερά προβάλλεται ως διεφθαρμένη μαζί με τους Επιτρόπους της.
5. βλ. και Το Βήμα 18/1/1998, Φάκελος σ. Α36 και Α37.
6. Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions.
7. Improving Ethical Conduct in the Public Service - Recommendation of the OECD Council. Principles for Managing Ethics in the Public Service. Internet data base: <http://www.oecd.org//puma/gvnrnace/ethics/pubs/rec98/rec98e.htm>
8. Και σε επίπεδο θεωρίας ήδη και Κράτος και Διαφθορά, Εκδόσεις Σιδέρης 1988, με πρόλογο Στέφανου Μάνου και πολλές ενημερωτικές εισηγήσεις.

9. Ουραγός στη διεθνή των ανάλογων νομοθετημάτων, με πρώτο το νόμο των ΗΠΑ Foreign Corrupt Practices Act. Οι ΗΠΑ πρώτη οργάνωσαν και την πρώτη διεθνή σύμβαση Interamerican Convention Against Corruption, που είναι δυνατό να αναζητηθεί στο web, στην διεύθυνση <http://www.usia.gov/topical/econ/bribes/oas0392.htm>. Οι ΗΠΑ εν γένει έχουν προηγηθεί στη διεθνή πρωτοβουλία κατά της διαφθοράς (παρ' ότι κατά το αποτέλεσμα των διεθνών βαθμολογητών της διαφθοράς βρίσκονται σε εξαιρετικά υψηλές θέσεις). Για μια πληρέστερη αναζήτηση των βάσεων δεδομένων που ασχολούνται με τα ζητήματα αυτά καθώς και τις δηλώσεις του αντιπροέδρου των ΗΠΑ Al Gore βλ. στη διεύθυνση <http://www.usia.gov/topical/econ/bribes/>.
10. Εν όψει επικείμενης αναθεώρησης εδώ και... λίγα χρόνια, η ηθική παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στα αιτήματα των κομμάτων.
11. Σχετικά βλ. και το διεθνές συνέδριο με θέμα "Transforming Governments in the 21st Century" σε <http://12stcentury.gov/welcome.htm>.
12. βλ. και Transparency International σε <http://www.transparency.de/>
13. Αλλά πρόσφατα και τον περισσότερο ουδέτερο ΟΗΕ βλ. Resolution adopted by the General Assembly 52/87 International cooperation against corruption and bribery in international commercial transactions της 2/2/1998, σε gopher://gopher.un.org.00/ga/recs/52/RES52-87.EN καθώς και τη σχετική Action Against Corruption 1998/16 του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών σε gopher://gopher.un.org/00/esc/recs/1998/e-res98.16.
14. Αναφέρεται σχετικά στην International Herald Tribune, άρθρο της οποίας αναδημοσιεύει η Ημερησία της 29/9/1997 σ. 16.
15. Σχετικά βλ. Ν. Νικολάου, "Παγκόσμια διαφθορά", Το Βήμα 28/9/97.
16. Το Βήμα, Ανάπτυξη 28/9/97 σ.1-3.
17. Ας μην ξεχνάμε και την πρόσφατη επιχείρηση ονομαστικοποίησης των μετοχών των τεχνικών εταιρειών για την απαλοιφή των "διαπλεκόμενων".
18. βλ. τον Επενδυτή της 13-14 Μαρτίου 1999, σελίδα 32 και 33 και το άρθρο του Άκη Λουδάρου.
19. βλ. σχετικά τις διατάξεις της παρ. 14 του άρ. 2 του ν. 2598/98 "Οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων - Αθήνα 2004" (ΦΕΚ 66 Α).
20. Pascal Bruckner, La tentation de l'innocence, essai, Grasset, Paris, 1995.
21. Εν πάση περιπτώσει όμως βλ. αντί άλλων και Maniere de Voir, Le Monde Diplomatique, Ελληνική έκδοση, 1998, τ. 13, Ιγνάσιο Ραμονέ, Γεωπολιτική του Χάους, Πόλις, 1997. Π. Κονδύλη, Από τον 20 στον 21ό αιώνα, Θεμέλιο 1998.
22. Πρόκειται φυσικά για τον Φ. Μιττεράν, που τιμήθηκε ως σοσιαλιστής ηγέτης και καταγγέλλθηκε στη ζωή και μετά το θάνατό του ως ιδιαίτερα διεφθαρμένο πρόσωπο. Η επικαιρότητα βοήθησε ώστε μέχρι σήμερα να εξαιρείται το στοιχείο της διαφθοράς πολύ περισσότερο από τη μνήμη του ηγέτη. Παραμένει ακόμη αμφίβολο πώς θα καταγράψει η ιστορία το συγκεκριμένο πρόσωπο. Η διατύπωση στο Ενθυμήσεις για δύο φωνές...
23. Robert Klugaard, Adjusting to Re-ality: Beyond "State vs? Market" in Economic Development. San Francisco: International Center for Economic Growth and ICS Press, 1991, esp. ch. 7.

Ελένη Τροβά

*** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)**